

Beagle

BERICHTEN (4)

In het kielzog van Darwins *Beagle* koerst de clipper *Stad Amsterdam* richting **evenaar**, geteisterd door windstilte en buikgriep.

Onze man ter plaatse doet verslag van de ontberingen.

DOOR MARTEN MINKEMA

DE oceaan geeft niet altijd verkoeling. In de tropen kan het een verstikkende deken zijn waar zeilschepen ademloos wachten op een briesje wind. Zo ook de *Stad Amsterdam*, waarmee we de evenaar naderen over een bijna gladde zee, tot we blijven hangen in de stroop van de doldrums, een gordel van niksigheid waar je zo een paar weken in rondwaalt. Zeilen is een marionettenspel waarbij de poppen aan de touwtjes proberen te trekken, maar als de bespeler even weg is, gebeurt er

niks. Dus moet de motor aan, om de oversteek van Afrika naar Zuid-Amerika tijdig te kunnen maken. De zeilen worden gestreken en de ra's gedraaid, zodat de masten zo min mogelijk weerstand bieden tegen de wind die we nu zelf opwekken. Tien kilometer aan tuigage hangt er werkloos bij en de *deckhands* doen lakwerk. Zes lagen krijgt al het hout op het dek en al weken zijn de brug en de pennenbanken langs de reling permanent kleverig. Dan breekt de buikgriep uit – meegenomen van de Kaapverdische Eilanden – en zitten we met een medische Code Rood en alle hygiënische maatregelen die daarbij horen.

Twee dagen ploegen we voort en het zware schommelen op de machine maakt de misselijkheid nog erger. Tenslotte is er weer wind, maar die komt uit het zuiden en dat is verkeerd, want daar moeten we juist naartoe. Dus gromt de motor nog harder en een bang voorgevoel komt aanwaaien. Zal dit schip wel zeilend de evenaar passeren? De *Stad Amsterdam* is samen met haar Braziliaanse zusterschip Cisne Branco de

enige varende clipper ter wereld en beslist een van de mooiste zeilschepen op zee. Nog nooit is ze over de evenaar geweest; een mijlpaal voor zowel schip als passagiers en ook voor kapitein Richard Slootweg, een echte zeerot die razendsnel in het wand klimt, talloze keren de oceaan is overgestoken en toch nog nooit zo zuidelijk is geweest. En dan zou dit alles op een schroef over de equator tuffen? Met alle respect voor Hoofd Werktuigkundige Erik Pinkster natuurlijk, die zijn machinekamer met liefde beheert en daar ieder geluidje kent. 'Je moet de machines aanvoelen met alle zintuigen. Met mijn handen voel ik de temperatuur van de buisjes, ik luister en ruik en lees aan de metertjes of ze zich lekker voelen. Zoniet, dan ben ik de chirurg die ze beter maakt.' Maar ook hij ziet de clipper liever met gehesen zeilen. 'Het kan alleen niet altijd. Dat gaat nooit lukken naar de evenaar.'

Equator

Technisch kan het wel. Laverend in een hoek van zestig graden kun je zigzaggend naar je doel.

S T E V E

Maar het kost drie keer zoveel tijd, of vijf keer, het is niet te zeggen. En er is een vaarschema, met vluchten en deadlines die gehaald moeten worden. Wat weegt daar tegenop? Kapitein Slootweg lijkt de nuchterheid zelve, maar soms laat hij zich iets ontvallen dat de romanticus verraadt. 'Ik zeg wel eens, ik ben 150 jaar te laat geboren.' Alle moderne techniek aan boord, van airco tot internet, het laat hem koud. Toch is hij ook directeur van een varende firma en over een paar dagen moeten we aankomen bij Fernando de Noronha, een archipel voor de Braziliaanse kust. 'Zeilend wordt het hangen en wurgen. Voor hetzelfde geld drijven we terug.' Toch laat hij de zeilen hijsen. Hoog aan de wind varen we de hele dag een schuine route naar het westen, die we tenslotte niet kunnen volhouden omdat de beruchte St. Paul's rotsen in de weg liggen. Charles Darwin is daar aan land gegaan, maar vond weinig interessant leven, op twee al bekende vogelsoorten na. Voor ons is er daarom weinig reden voor een hernieuwd bezoek en 's nachts brengt de motor ons weer op koers in zuidelijke richting. Op 17 februari 1832 zeilde HMS *Beagle* over de

equator. Kapitein FitzRoy ontving Neptunus en zijn vrouw Amphitrite met de grootste hoogachting. De god werd omgeven door duivelse wezens, 'die hun naakte armen en benen bedekt hadden met elke mogelijke kleur die er op schip te vinden was,' schrijft Darwins reisgenoot Philip Gidley King. 'De omtrekken van hun ogen waren aangezet met brede cirkels van rode en gele pigmenten en ze dansten een soort nautische krijgdsdans, die het lot moest verbeelden van de slachtoffers beneden-deks.' Darwin klauterde de ladder omhoog, begreep met één blik op het bovendek dat hij met gekken te maken had, slaakte een gil en maakte rechtsomkeert. Natuurlijk moest ook hij eraan geloven. Zijn gezicht werd ingezeept met teer en geschoren met een stuk ijzer, waarna hij werd gewikkeld en half verdrongen in een drijfmat zeil. Dat laatste blijft ons bespaard als de *Stad Amsterdam* op zeilkracht de evenaar heeft gehaald. En het scheren is op vrijwillige basis. Maar er is ook bij ons een uitbundige ceremonie aan boord, waarbij Neptunus iedereen doopt in een smerige drab en uitnodigt tot het drinken van een borrelglas zeeewater.

Sterrenhemel

Die avond sta ik als zo vaak op de bak, het voordek van het schip waar je uitzicht hebt op de geweldige sterrenhemel. Soms is een ster zo fel dat ze een spiegelspoor over het water trekt. Het was de hele dag leeg om ons heen, maar nu zijn aan bakboord de lampen te zien van een ander schip. Tegelijkertijd duikt in de verte aan stuurboord een klein lichtje op. Slootweg roept het schip op, maar er komt geen respons. Wel geeft de tegenligger gas en vaart opeens snel vooruit. De radar laat kleine puntjes zien rond het schip, wat kan duiden op visnetten, maar ook op bootjes. Dit zijn geen wateren waar je piraten verwacht, maar toch: we zijn in dat geval geen partij. Als hij wat van ons wil, haalt hij ons zo in. Een eenzame wandelaar in een groot bos, dat is wat we zijn. En in het donker komt een andere eenzame wandelaar ons tegemoet. Of is het een stroper? We wijzigen koers en draaien er met een boog omheen. Gespannen houdt Slootweg de radar in de gaten, tot hij overtuigd is dat de route van de *Stad Amsterdam* en die van de onbekenden elkaar niet meer kruisen. Na tien minuten zijn de lichtjes rechtsachter verdwenen. Waarschijnlijk is het een vistrawler die een lichtboei heeft uitgezet en verder alleen oog heeft voor het najagen van grote scholen vis. En misschien zijn ze wel banger voor ons, een groot zeilschip in de nacht.

Beagle, in het kielzog van Darwin Afl. 5: De kapitein

- ▶ ZONDAG, NEDERLAND 2, 21.10-21.50 UUR
- ▶ WOENSDAG, CANVAS, 20.40-21.15 UUR

Villa VPRO: Noorderlicht. Het Beagle-hoekje

- ▶ VRIJDAG, RADIO 1, 15.25-15.40 UUR

▷ beagle.vpro.nl

Yasha

ER zijn codewoorden die gebruikt worden om (morele) afkeur uit te drukken die niet meteen als zodanig herkend mag worden.

'Abnormaal' bijvoorbeeld. Wie zegt: 'Dat is abnormaal', zegt: 'Dat is abject.'

Voor 'elitair' geldt hetzelfde. Elitair is 'slecht' gaan betekenen en in sommige gevallen het woordje 'slecht' gaan vervangen.

'Elitaire kunst' betekent gewoon 'slechte kunst'.

Nooit zal het Amstel Hotel in Amsterdam elitair worden genoemd, of een Jaguar, of het nieuwste model BMW.

Ooit werd er veel over democratiseringsprocessen gesproken. Dat 'elitair' nu 'slecht' is gaan betekenen is een gevolg van die processen. Iedereen mocht over alles meepraten en alle meningen waren a priori even waardevol. Iedereen mocht alles kopen. De wereld van de verkoop is zeer democratisch. Elke stem (dat wil zeggen elk verkocht exemplaar) telt. Wat er vervolgens mee gebeurt, is onbelangrijk.

Er vindt met andere woorden geen andere selectie plaats dan die op basis van de portemonnee, van het kijkcijfer. Hoe meer hoe beter.

Het is de zogenaamde elite die met deze trend is begonnen. Wijlen Gerard Reve meende zijn werk te moeten verdedigen met een verwijzing naar de goede verkoop ervan. Al die huisvrouwen die naar de boekwinkel renden, konden het niet mis hebben. Tegenwoordig is het ook bij serieuze kranten schering en inslag om de hoeveelheid verkochte exemplaren of de grootte van het voorschot als indicatie voor kwaliteit te beschouwen.

In *NRC Handelsblad* schrijft een kunstcritica: 'Inmiddels is in Nederland een nieuwe generatie kunstenaars opgestaan die via andere wegen kunst maakt. Ze organiseren groenvoorzieningen, sportevenementen, zaterdagmarkten, maar wel met onverwacht nieuwe spelregels, dialogen en producten.' Dit zijn voorbeelden van democratiseringsprocessen en de gevolgen ervan, die ik niet per definitie als schandelijk en schadelijk wil voorstellen. Hooguit stel ik dat ook andere processen mogelijk zijn.

Dat je kunt selecteren en je niet automatisch hoeft aan te sluiten bij de gedachte 'kwantiteit = kwaliteit'. Met selecteren bedoel ik het publiek selecteren.

Een restauranthouder mag klanten weigeren, maar een kunstenaar of schrijver mag ook zeggen: 'Jullie kunnen het abject vinden, maar dit is helemaal niet voor jullie bedoeld. Jullie zijn niet mijn publiek en jullie zijn niet welkom als mijn publiek. Ook al betaal je ervoor.'